
Luokalla on väliä

Charles Umney: Class Matters. Inequality and Exploitation in 21st Century Britain. London: Pluto Press, 2018, 206 s.
ISBN 9780745337081

Brittiläisen sosiologin Charles Umneyn tuore puheenvuoro on kiinnostava lisä brittiläisen yhteiskunnan muutosta koskevaan keskusteluun. Umney pohtii yhteiskuntaluokan merkitystä politiikassa ja taloudessa. Kirja tukeutuu ajan-kohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja aikaisempaan

tutkimuskirjallisuuteen. Tekijä käyttääkin hyväkseen paljon poliitikkojen puheita ja kirjoituksia.

Umney ei ole kiinnostunut Britannian luokkarakenteesta ja luokkarakenteen muutoksista. Lähtökohdaksi hän ottaa Karl Marxin ajattelun, jossa luokka merkitsee yhtä keskeistä työvälinettä talouden rakenteiden ja toiminnan analyysissä. Marxhan tunnetusti erotti kaksi suurta yhteiskuntaluokkaa, porvariston ja työväenluokan, mutta olennaista tässä ei kuitenkaan ole luokittelu vaan se, miten selitämme kapitalistisen yhteiskunnan toimintaprosesseja. Kuten Umney toteaa, luokka ei ole sitä, mitä olet, vaan sitä, mitä teet. Yhtenä kirjaa läpäisevänä ideana on, että kapitalismissa porvaristolla on pysyvä intressi laskea palkkoja ja pidentää työpäivää. Työntekijöiden intressi taas on päinvastainen. Tämä jännite ei ole muuttunut miksikään viimeisten 200 vuoden aikana, ja työpaikoilla käydään jatkuvaa kamppailua tästä vastakkainasettelusta.

Toisesta maailmansodasta alkaen aina 1970-luvulle tulonjaon eriarvoisuus väheni Isossa-Britanniassa. Sen jälkeen tulonerot ovat kasvaneet jatkuvasti. Margaret Thatcherin johtaman hallituksen toteuttama politiikka muutti myös luokka-

suhteita. Finanssitalouden merkitys brittiläisessä kapitalismissa on kasvanut tavaratuotannon ja palveluiden kustannuksella. Hallitusten talouspolitiikka, koalitiosta riippumatta, on korostanut omistajien etuja. Se on myös merkinnyt finanssispekulaatioiden kasvua ja varovaisia investointeja reaalityövoiman rakenteen muuttumista. Työvoima on naisistunut ja monikulttuuristunut. Koulutustaso on noussut, ja ammatillinen järjestäytyminen on laskenut. Muutosten seurauksena työntekijöiden neuvotteluvoima on heikentynyt.

Umney kuitenkin kiistää prekariaatin kasvun. Hänen mukaansa työsuhteissa ei ole tapahtunut mitään sellaisia muutoksia, jotka perustelisivat kokonaan uuden yhteiskuntaluokan syntymistä. Itsensä työllistäminen on lisääntynyt, mutta se on ollut pitkälti pakotettua. Tässä kehityksessä niin kutsuttu keikkatalous ja erilaiset alustatalouden uudet yritykset, kuten Uber, ovat olleet tärkeitä toimijoita. Umney ymmärtää muutokset pikemminkin paluuna vanhaan kurikapitalismiin kuin jonakin uutena luokkasuhteiden muotona. Prekariaatin sijaan hän peräänkuuluttaa tutkimusta siitä, mitä on tapahtumassa toistaiseksi voimassa olevissa työsuhteissa. Epävarmuuden kokemus on yleistynyt. Palkan-

saajat, sekä työväenluokka että keskiluokka, pelkäävät palkkojen alennuksia ja irtisanomisia, vaikka niitä ei tapahtuisikaan. Etenkin nuorten asema on muuttunut. Ennen pysyvää työmarkkinoille kiinnittymistä monet joutuvat tekemään harjoittelujaksoja toisensa perään. Niissä palkkaus on yleensä hyvin pieni ja muutkin edut olemattomia. Lisäksi ne ovat aina määräaikaista.

Kapitalismissa työntekijästä yritetään louhia lisäarvoa niin paljon kuin suinkin mahdollista. Yksi tärkeä väline tässä on kirjan mukaan kontrolli. Se ei ole vähentynyt brittiläisiltä työpaikoilta. Vaikka näin halutaankin väittää, luovat ja itsenäiset tehtävät eivät ole yleistyneet työmarkkinoilla. Pikemminkin työntekijöiden valvonta on lisääntynyt erilaisten teknisten valvontavälineiden käyttöönoton myötä. Monet työtehtävät ovat muuttuneet entistäkin yksitoikkoisemmiksi ja toistoluonteisimmiksi. Esimerkkeinä tästä ovat muiden muassa call centerit ja logistiikka-ala, kuten varastot ja kuljetus.

Valvonnan lisääntyminen ei koske vain työväenluokkaa. Keskiluokan odotetaan olevan sitoutunut työnantajaansa vuorokauden ympäri, vastaavan sähköposteihin vaikka keskellä yötä ja raportoivan tekemisistään jopa sairasuoteelta. Uute-

na piirteenä on se, että luova työ pyritään koodaamaan dataksi, jotta se voitaisiin muuttaa automaattisesti toistettavaksi. Yksilön osaaminen koetetaan ottaa haltuun yrityksen omistamaksi varannoksi. Kirjan teesi on, että työn intensiivisyys on kasvanut Isossa-Britanniassa kaikissa tehtävissä ja kaikilla aloilla viimeiset 30 vuotta. Näin tarkasteltuna palkkatyön asema suhteessa pääomaan on selvästi heikentynyt.

Umney esittää, että yksi selittävä tekijä näille muutoksille on ollut ammattiyhdistysliikkeen heikkeneminen. Palkansaajien järjestäytyminen on vähentynyt ja samalla ammattiliittojen resurssit ovat supistuneet. Järjestäytymisasteen laskuun vaikuttaa monta samansuuntaista tekijää. Talouden rakenteet muuttuvat, työpaikkoja siirtyy ulkomaille, pienten yritysten määrä lisääntyy. Myöskään maan poliittinen ja ideologinen ilmasto eivät suosi kollektiivista edunvalvontaa. Lisäksi työvoima muuttuu: ammattiyhdistysliike ei kiinnosta nuoria eikä maahanmuuttajia.

Isossa-Britanniassa uutta talouskasvua odotetaan etenkin ”luovasta teollisuudesta” (*creative industries*). Tällä viitataan esimerkiksi mainontaan, ohjelmistoteollisuuteen, peliteollisuuteen sekä muuhun viihdeteollisuuteen. Näillä

aloilla on paljon pienyrityksiä, yksinyrittäjyyttä ja taiteilijoita. Luovat alat muuttuvat kuitenkin koko ajan perinteisemmän teollisuuden suuntaan. Esimerkiksi pelejä kehittivät aluksi asiastaan innostuneet yksilöt ja pienet ryhmät. Nyt ala keskittyy ja palkkatyöläistyä. Tärkeä merkitys muutoksessa on myös ollut verkossa toimivien työntekijöiden vallan kasvulla. Perinteinen agentti tai manageri korvautuu ohjelmistoilla ja erilaisilla alustoilla.

Teknologia ei kuitenkaan korvaa kaikkea työtä kapitalistisessa yhteiskunnassa. Työläinen tarvitsee palkkatyön uusintaakseen työvoimansa. Kapitalistille työvoima taas on lisäarvon ainoa lähde, joten pitkässä juoksussa kapitalistit voivat tehdä voittoa vain palkkaamalla työläisiä. Toimiakseen kapitalismi edellyttää kulutusta, ja kuluttaa voivat vain ihmiset. Periaatteessa jo nyt tekniikalla voitaisiin korvata paljon enemmän työtä kuin mitä on tehty. Umneyn mukaan onkin olemassa iso kuilu sen välillä, millaista teknologiaa on kehitetty ja millaista teknologiaa yhteiskunnat ovat valmiita hyödyntämään.

Mikä sitten on valtiiovallan ja yhteiskuntaluokkien välinen suhde? Umney perustaa jälleen analyysinsä Marxiin, jonka mukaan kapitalismia hallitsee talouskaava Raha-Tavara-Pää-

oma. Se pakottaa poliittiset, oikeudelliset ja sosiaaliset instituutiot sopeutumaan pääoman kasaantumisen imperatiiviin tai muutoin ne jäävät vaille mitään merkitystä. Valtion tehtävänä siis on osaltaan turvata pääoman kasautumista, mutta nyt Britannian julkista sektoria halutaan kuitenkin supistaa. Armeijaa ja poliisia lukuun ottamatta kaikkia keskeisiä valtion instituutioita kuristetaan. Tämä on Umneyn mukaan ristiriitaista, koska julkiset palvelut hoitavat pääoman kannalta välttämättömiä tehtäviä. Pääoma tarvitsee hyvin koulutettuja työntekijöitä, toimivaa terveydenhuoltoa ja infrastruktuuria, kuten maanteitä tai jätehuoltoa. Nyt niistä vastaa koko yhteiskunta. Näin pääoma on ulkoistanut monia sille välttämättömiä toimia koko yhteiskunnalla jakaakseen sille välttämättömiä kuluja.

Umney nostaa esiin kaksi kiinnostavaa yksityiskohtaa: koulutuksen ja terveydenhuollon. Koulutusjärjestelmä on Britanniassa paljon markkinavetoisempi kuin vaikkapa Saksassa. Se on huomattavan aliresursoitu eikä pysty tarjoamaan riittäviä järjestelyjä työelämässä tarvittavien pätevyksien tuottamiseen. Yritysten lyhyen aikavälin osaamistarpeet määrittävät liiaksi koko järjestelmää. Tämä taas johtaa siihen, että talous ei pysty uudistumaan. Tervey-

denhuollossa yksityistäminen ei ole edennyt toivotulla tavalla. Yksityinen terveydenhuolto on yleistynyt Britanniassa vain vähän. Sen sijaan julkisen terveydenhuollon menoja on leikattu ja johdon harjoittamaa kontrollia lisätty sen kaikilla tasoilla. Tämän seurauksena kansalaisien tyytymättömyys ja arvostelu harjoitettua politiikkaa kohtaan on kasvanut huomattavasti.

Charles Umney painottaa, että luokalla on suuri yhteiskunnallinen merkitys. Työ ja pääoma eivät kuitenkaan ole identiteettejä vaan prosesseja. Raha-Tavara-Pääoma-kaavan takia kapitalismissa kamppailaan aina työpäivän pituudesta ja palkasta. Julkisella vallalla on tärkeä rooli pääoman jatkuvan kasaantumisen turvaamisessa. Tästä syystä Britanniassa on viime vuosina harjoitettu erilaisia kurikäytäntöjä: talouskuri, työlainsäädännön kiristäminen, valikoiva sosiaalipolitiikka ja kiristynyt siirtolaisuuspolitiikka ovat kaikki tämän ilmentymiä. Ne ovat merkinneet, että pääoman valta suhteessa työhön on kasvanut.

Valtion ja politiikan tasolla kapitalismin haastaminen on Umneyn mukaan vaikeaa. Ei ole olemassa sellaisia yhteiskunnallisia liikkeitä, jotka tähän pystyisivät. Siksi huomiota olisikin hänen mukaansa kiinnitettävä työpaikkatasoon.

Tärkeintä olisi palkansaajien järjestäytymisen lisääminen ja ammattiyhdistysliikkeen vahvistaminen. Kaiken kaikkiaan Umney on sangen pessimistinen Britannian tulevaisuudesta. Maa on eroamassa Euroopan Unionista, minkä seurauksena yrityksiä siirtyy pois maasta. Työmarkkinoilla yleistyvät erilaiset digitaaliset alustat, kuten Uber. Näissä on kyse vain hierarkkisten kapitalististen yritysten uusista muodoista. Myös työntekijöiden valvonta lisääntyy ja saa uusia teknisiä muotoja.

Umney peräänkuuluttaa yhteiskunnallisten voimien tutkimusta. Tutkimuksen ei tulisi pelkistyä vain luokitusten tekemiseen ja tutkimiseen, vaan paljon tärkeämpää olisi tutkia sosiaalisia suhteita erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden välillä. Ihmiset toimivat erilaisissa ammateissa, joissa he suorittavat erilaisia tehtäviä. Yhteiskunnallisessa työnjaossa ne kaikki ovat tiettyssä suhteessa toisiinsa. Kaikki työtehtävät eivät ole keskenään tasa-arvoisia: ammattien ja tehtävien välillä on suuriakin eroja vallan ja auktoriteetin määrissä sekä niiden keskinäisissä suhteissa. Tällaisten erojen tutkimiseen tarvitaan kriittistä luokkatutkimusta.

Charles Umney on häpeilemättömän marxilainen. Kirja

on kriittinen puheenvuoro Britanniassa vallitsevista luokkasuhteista. Se on monin paikoin poleeminen ja joskus sangen poliittinen. Umney nostaa esiin tärkeitä kysymyksiä rakenteiden ja toimijoiden keskinäis-suhteista, siis sosiologiasta.

Harri Melin